

Meksida KAHRIMANOVIĆ, prof.
Mujo ČAVALIĆ

ČELIČKA ČARŠIJA

Čaršija je dio grada koja odražava identitet ili duh grada, ima ulogu duše i srca grada, zona u kojoj se obavlja većina privrednih aktivnosti i kao takva se nalazi u samom središtu grada. Specifičnosti za čaršiju u Bosni i Hercegovini svoje korijene vuku iz osmanske i islamske tradicije, a njeni osnovni elementi uglavnom su: džamija, dućani, česma, hamami, vakufi, gradske uprave, sahat-kula i sl. Današnju čaršiju pored navednog čine: općinske zgrade, kulturni centri, trgovine, ugostiteljski objekti, te svi ostali objekti koji čine identitet modernog življenja u gradskoj sredini.

Čaršija je dio grada koji odražava identitet ili duh grada, ima ulogu duše i srca grada, rekosmo, a **čelička je čaršija srce i duša Čelića**. Stara narodna poslovice kaže "grad gradom čine ljudi", odnosno da čaršiju čine ljudi, a čelička čaršija je oduvijek imala vrijedne domačine, učene i poznate ljude te će neki od njih biti spomenuti u ovom tekstu.

Čelić, pitom gradić, smješten u dolini između rijeka Šibošnice i Gnjice. Na sjeverozapadnim obroncima planine Majevice, a sa sjevera spušten u Posavsku ravnicu leži na rječici Brusničici, kasnije nazvanoj Čelička Rijeka, koja protiče kroz cijeli gradić i ulijeva se u rijeku Gnjicu čime predstavlja svojevrsan dar prirode.

Naziv "Čelić" izveden je od riječi "pčela", kako se spominje (naselje Pčelić) u najstarijem historijskom dokumentu iz 1533. godine. Čelić ima i svoju historiju koja počinje još od kamenog doba, tj. od neolita o čemu svjedoče pronađeni materijalni ostaci u njegovoj neposrednoj blizini, a na području same općine Čelić prisutno je više nekropola stećaka, dvije džamije iz Osmanskog perioda i više objekata narodnog graditeljstva.

Kao urbana sredina, Čelić se razvio na najpogodnijem mjestu, prilagođeno konfiguraciji zemljišta, što je i karakteristično za manje gradove koji imaju karakter i dušu čaršije. Gusto zbijene i lijepe porodične kuće, uređene, pune cvijeća i voća avlije vrijednih Čelićana, nove zgrade i savremena gradnja je srasla u karakterističan ambijent koji oblikuje tradicija urbanog življenja u bosanskoj čaršiji.

Čelić je danas administrativni, kulturni i privredni centar općine Čelić, površine od 136,8 km², sa oko 12.000 stanovnika, sastavni je dio Tuzlanskog kantona. Smješten na magistralnom putu Tuzla - Brčko, na mjestu gdje se sastaju rijeke Gnjica i Šibošnica i graniči sa općinama Srebrenik, Tuzla, Lopare (RS) i Distriktom Brčko. Taj geografski položaj uveliko je utjecao na Čelić i ovisno od društvenih i političkih prilika i čelička

Sl. 1. Austrougarski katarstarski plan Čelića

čaršija mijenjala svoj izgled vijekovima. U srednjem vijeku Čelić je bio pod jakim utjecajem srednjovjekovnog grada Teočaka sa istoka i grada Srebrenika sa zapada, čijoj je banovini i pripadao do početka 16. vijeka. Nakon toga, teritorij čeličke općine nalazi se u nahiji Koraj, kada se i spominje kao Pčelić koji svojim putevima spaja dva srednjovjekovna grada.

Zbog tog pogodnog položaja, zahvaljujući važnoj putnoj komunikaciji Brčko - Čelić - Tuzla duga urbana organiziranost i društveni razvoj Čelića a time i čeličke čaršije možemo pratiti od prve polovine XVI vijeka kada značaj puta preko Čelića postaje još veći.

Brzi razvoj Brčkog kao važnog trgovačkog središta i lučkog grada i

ostvarenjem njegovog privrednog razvoja pogotovu dolaskom austrougarske uprave u Bosnu i Hercegovinu pozitivno utječe i na Čelić. Nakon osmanske uprave desile su se mnogobrojne populacione promjene i prostor sjeveroistočne Bosne naselili su muslimani iz Mađarske, a Čelić su naselile porodice iz Budima. Na prostore današnje općine emigrirale su i muslimanske porodice iz Srbije i Crne Gore tokom XVIII i XIX vijeka čiji potomci još uvijek danas žive u Čeliću i okolnim mjestima.

Za vrijeme Kraljevine SHS, kasnije Jugoslavije, u Čeliću je postojalo sjedište istoimene općine u čijem su sastavu bila sela: Ratkovići, Vražići, Brnjik, Velino Selo, Humci, Nahvioci, Miladići, Lukavica, Drijenča, Visori, Piperi, Vakuf, Jablanica, Mačkovac, Kozjak i Pirkovci. Sva ova sela i Čelić su 1963. godine su pripojena općini Lopare.

Nakon Drugog svjetskog rata usljed intenzivnog razvoja Tuzle kao središta rudarsko-industrijskog bazena i kao središta sjeveroistočne Bosne i Čelić sve intenzivnije gravitira Tuzli. Po popisu iz 1991. godinu u Čeliću je živjelo 3215 stanovnika. U bivšoj državi, sve do agresije na BiH utjecaj Tuzle je rastao, a Čelić se razvijao kao spona između Brčkog i Tuzle.

Za vrijeme Turske i za vrijeme Austro-Ugarske i sve do današnjih dana, na mjestu gdje je sada čelička čaršija uvijek je bila čaršija. Duž riječice Brusničke, današnje Čeličke rijeke, koja protiče kroz središnji dio Čelića na potezu Džihani (gornji dio Čelića), pa do zgrade osnovne škole locirane na samoj raskrsnici puteva Brčko – Tuzla, na zemljištu zvanom “Novakuša”, smještena je Čelička čaršija.

Sjećanje na čeličku čaršiju između dva svjetska rata, tj. u zadnjih stotinjak godina u tekstu koji slijedi opisali su hadži Ahmed ef. Abdurahmanović, rođ. 1929. godine (intervju 23.05.2015.) i iz bilješki o Čeliću rahmetli hadži Hazima Čavalića, rođ. 1929. godine.

Da trgovina odnosno dućani čine jedan od sastavnih elemenata jedne čaršije smo na početku naveli, a čelička čaršija imala razvijenu trgovinu i otvoren veliki broj dućana od vajkada. Između dva svjetska rata u Čeliću je radilo više **dućana** mješovite robe i to: dućan Osmana Ibrahimovića, braće Avde i Hakije Balić, Osmana Šadića, Hamdije Dželića, Jakuba Jakubovića, Atifa Pirića, Ahmeta Škripića. Neko kraće vrijeme svoje dućane su držali i Mujo Osmić, Halil Ljaljić, Fadil i Huska Bojić i Safet Beganović. U džihanima bio je dućan koji je držao Adil Bojić za vrijeme NDH, Elmaz Cifrić i Mehmedalija Hamzić.

Na mjestu gdje je sada vakufska kuća čaršijske džamije bio je dućan mula-Hašima Ramića i sina Mustafe koji je jedno vrijeme bio načelnik; Adem Pirić i sin Mustafa imali su dućan pod svojom kućom, a kasnije je tu bio muzej koji je držao Ibrahim Pirić.

Sl. 2. i 3: Centar Čelića nekada i danas

U ondašnjim **kafanama** pekla se isključivo kafa i čaj, te su bili poznati sokovi pod nazivom klaher i šabesa (Klaker i Kabeza)¹, osvježavajući sokovi različitih okusa koji su se kupovali u slastičarnicama. **Ova mjesta su držali poznati ljudi: Rasim Čavalić, Sulejman Saračević, Tahir Halilčević i Ibro Agić.** Rizah Arnaut i Talib Mulaomerović su držali slastičarnicu.

¹ **Klaker** – Osvježavajuće piće koje se najviše kupovalo u tzv.sodarama. Različitih ukusa, ovo piće je kao stvoreno dolazilo kao osvježanje nakon kupanja u letnjim mjesecima

Kabeza na turskom jeziku znači sok. Piće karakteristične crvene ili narandžaste boje koje se pravi od biljnog sirupa i sode. Ima sladak ukus, po mnogo čemu specifičan, blago je gazirana. starim poslastičarnicama.

Sl. 4. i 5: Čelić nekad i danas.

Sl. 6. i 7: Stari izgled Džihana i pekara Muje Čokića u čaršiji

Bogati veleposjednik tog perioda bio je hadžija Derviš Jakubović i posjedovao je veći dio današnjeg centra čeličke čaršije. Na mjestu ovdašnje zadružne zgrade, gdje je stara samoposluga, bila je zgrada do zgrade, magacin za otkup poljoprivrednih proizvoda i kuća hadžije Derviša Jakubovića (djed Amed ef. A. po majci). Na spratu je bio smješten "Islahijet" u koji su dolazili upisani članovi, gdje se kuhala i služila kafa, čaj i sokovi, čitana je dnevna štampa i ostala literatura. Čelić je imao islahanu tj. zanatlijsku školu i vaspitnu instituciju, koja je djelovala još u osmanskome periodu, a potom kiraethanu tj. čitaonicu, uz koju je djelovala i biblioteka s određenim knjižnim fondom. Bilo je to mjesto okupljanja ljudi u potrazi za duhovnim i umjetničkim sadržajima i mjesto za izmjenu mišljenja. Uz čitaonicu i biblioteku djelovalo je Kulturno-umjetničko društvo Čelić, a u sastavu Društva Čelić i Tamburaški orkestar, koji su izvodili programe posebno upriličene za Bajram, ne samo u Čeliću nego i u susjednim općinama. U to vrijeme u Čeliću je radila i jedna kafana zvana birtija u kojoj se točio alkohol. Postoji jedna interesantna priča koju je zabilježio rahmetli hadži Hazim Čavalić. "Priča se da je za vrijeme Austro-Ugarske neki poznati trgovac ćilimima, na putu za Tuzlu, u ranim jutarnjim satima došao u ovu našu čaršiju. Odlučio je da se malo odmori te da u čaršiji izloži svoje ćilime. Dok je to radio ljudi su prolazili na sabah namaz u džamiju koja se nalazila u neposrednoj blizini. Nakon što je izložio svoje ćilime, prošetao se čeličkom

čaršijom. Ubrzo se vratio te počeo pakovati svoje ćilime, baš u vrijeme kada su ljudi izlazili iz džamije. Neko od tih ljudi ga upita: Zašto pakuješ ćilime, kad si ih malo prije izložio. Trgovac se nasmija i reče: “Šetajući ovom lijepom čaršijom zapazio sam puno aščinica, pekara i kahvi, iz kojih se širio jutarnji miris raznih jela i kahve. Shvatio sam da ovde neću ćilima prodati, ovdje se više pažnje poklanja hrani”. Ljepoti čeličke čaršije nije mogao odoljeti ni rahmetli muderis Hajrudin ef. Abdurahmanović koji 1907. godine dođe u Čelić na službu za muderisa Medrese u Čeliću.² Putovao je svuda po svijetu ali Čelić mu se najviše svidio. Razlog tomu je možda bila i čeličanka Paša, kćerka veleposjednika hadžije Derviša Jakubovića koji se iz Podgorice doselio u Čelić.

Od **zanatskih radnji** u Čeliću su bile radnje kolarnice koje su držali braća Azem i Sejdo Hamidović, kasnije braća Jozo i Ivica Kamenjašević, kovačnice Đoko i sin mu Niko, Marko Gavrić, Mahmut Ahmetović, Ramo Plavić i Aljo Patković koji su pored ostalih poslova vršili i potkivanje konja. Brijačnice su držali: Mujo Vejzović i Smajl Mešić, u čijim je brijačnicama pored šišanja i brijanja vršeno i vađenje zuba, kao i kalupljenje fesova. U obučarskim radnjama u kojima je vršena popravka obuće, izrađivane su cipele i papuče za muškarce i žene, a držali su ih Omer Ćerimagić i Avdo Ribić. Kasnije je obučarske poslove obavljao Rešo Semizović, koji je od automobilskih guma radio opanke koji su se zvali “Rešinovci”. Nakon njega ovaj posao su preuzeli Bajro Gačević i Ibrahim Ljaljić. Zatim, torbe od kozje dlake (kostrijeta) radio je u svojoj kući neki Pavle, te neki Ranjko je izrađivao razne predmete tzv. “đinđuraš”. **Prva džamija** u Čeliću sagrađena je na Brdu za vrijeme turske vladavine, a tačan datum njene izgradnje se ne zna. Čaršijska džamija je izgrađena za vrijeme austrougarske vladavine 1904., a Džihanska džamija 1907. godine. U svakoj džamiji radili su mektebi u kojima su djeca učila o osnovama vjere islama i obučavanja svih vaktova namaza. U Čeliću je radila četverogodišnja osnovna škola. Postojala je i žandamerijska stanica sa desetak zaposlenih žandara a bila je smještena na bivšoj autobuskoj stanici. U periodu između dva svjetska rata čelička je čaršija u svom donjem dijelu imala dva **hana**, Beganovića han vlasnika Nazifa Beganovića i Dželića han vlasnika Hamdije Dželić. Beganovića i Dželića han su primali goste, tzv. “Spreče” koji su išli za Brčko i vozili hasure i ostalu robu.

² Muderris Hajrudin ef. Abdurahmanović rođen u Sandžaku 1857. godine; visoke vjerske škole završio u Istanbulu, sultanovim dekretom postavljen 1907. za muderisa medrese u Čeliću.

Sl. 8. i 9: Beganovića han nekada; danas kuća porodice Beganović

U Čeliću su radila još dva hana: han Ahmeta Šadića i Beće Bećirovića, tzv. "Bećirovića han".

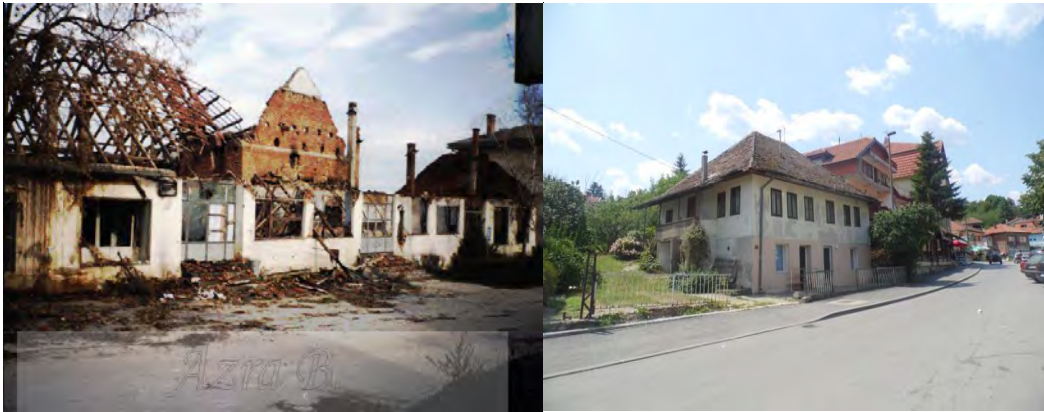
U vrijeme između dva svjetska rata u Čeliću je aktivno djelovao fudbalski klub "ČOŠK", koji je utakmice igrao u Rahiću, Orašju, Brezovom Polju, Janji, Loparama sa uzvratnim utakmicama u Čeliću. Čelić je imao 40 godina i svog metereologa rahmetli Mehmedaliju Škripića, a dao je Čelić i dva generala Armije BiH: rahmetli Rasim Delić i Hazim Šadić i mnoge druge poznate Čelićane.

Ovdje ćemo spomenuti rahmetli Mehmedaliju Muratovića zvanog Ćopak, koji je zadužio čeličku čaršiju svojim spretnim igranjem fudbala i pjesmama. Svoju ljubav prema Čeliću pjesmom je iskazivao, i evo jedne od njih u kojoj spominje većinu čeličkih mahala.

"Volim Gnjicu, Šibošnicu, volim Majnu, Požariku.
Volim Brdo i Mahale, Meraje i Džihane, a Šadić mahala, suncem obasjana.
Kad bi moje srce pitao, gdje bi ono jadno živjelo,
nigdje dalje od Čelića, zbog Majne, zbog teferića.
Amerika zna pa i Kanada čelička je okolina, šljiva jagoda."

Za vrijeme 1944. godine kada su partizani osvojili Čelić zapalili su kuće sledećih domaćina: Balić Ljaljića Hakija, Avde Bećirovića, Mehe Škripića, Hasiba Ljaljića, hadžije Derviša Jakubovića, Avde Šadića. Na Brdu je zapaljena kuća Abdulaha Vejzovića, a u Mahalama mula - Osmana Šadića.

Poslije Drugog svjetskog rata, u Čeliću je 1949. godine izgrađen Dom kulture, a pod njegovim krovom bila je kino - dvorana, prostorije za omladinu te biblioteka sa čitaonicom. Dom kulture je uništen tokom ratnih dejstava 1992. - 1995. godine. Čelička čaršija je također tokom posljednjeg rata gotovo srušena sa zemljom, ali je ponovo obnovljena i duša je i srce Čelića.

Sl. 10. i 11: Dom kulture uništen je ratnim dejstvima 1992-1995. godine; nekadašnji Dželića han i danas na istom mjestu

Jagoda u Čeliću je tradicija i važan egzistencijalni faktor mnogih domaćinstava i zaštitni je znak Čelića. Svaka čaršija ima nešto po čemu je poznata, a Čelić je poznat po jagodi. U jednom novinskom članku koji nosi naziv "Život je kada ponese jagoda" poznati proizvođač čeličkih jagoda, rahmetli Hasan Džinović reče: "Kad cvate i dobro ponese jagoda i nama ovdje život cvate. I druga je miva³ važna, al jagoda je jagoda". Brežuljkasti i blago brdoviti obronci planine Majevice sa nadmorskom visinom od 140 do 711 metara i umjereno kontinentalna klima, geološki sastav zemljišta, hidrološka svojstva su utjecali da se Čelićani, vrijedni domaćini opredijele za uzgoj visoko - rodnih sorti voća prije svega šljive i jagodastog voća, pogotovo jagoda. Proizvodnja jagodastog voća 70-tih godina XX vijeka u Čeliću dostigla je takav stepen da se krenulo i u izgradnju prerađivačkih kapaciteta. Tako je 1972. godine sagrađena, a 1973. godine puštena u rad fabrika "Frigos" čime je bio riješen i osnovni problem plasmana tih vrlo osjetljivih vrsta voća. Predstavnici tadašnjih Zemljoradničkih zadruga željeli su prenijeti svoja iskustva u proizvodnji jagoda i dalje afirmirati postignute rezultate u proizvodnji, preradi i prometu jagodastog voća sjeveroistočne Bosne te se rodila se ideja o organizovanju Privredne manifestacije „Dani jagodastog voća BiH” u Čeliću. Prva manifestacija je organizovana 1980. godine.

Ovaj dvodnevni privredni, kulturni i sportski događaj predstavlja prozor u svijet za sve stanovnike ove regije a djeluje i podsticajno na stvaranje novih poznanstava te razmjenu mišljenja među ljudima o brojnim pitanjima vezanim za privrednu djelatnost i život na ovim prostorima. Čelić tih dana postaje inspiracija i izazov za sve one širom BiH pa i dalje, koji vole ljepotu.

³ voće, voćka (tur.)

ČELIĆ — domaćin Privredne manifestacije »Dani jagodastog voća« — 1981. godine

Sl. 12. i 13: Čelić 1981. i zvanični amblem DJV BiH

Ove, 2015. godine, 30. i 31. maja održana je 25-ta jubilarna manifestacija "Dani jagodastog voća BiH" Čelić 2015.

Sl. 14. i 15: čelička čaršija danas i iz zraka

Literatura:

1. Općina Čelić činjenice o zavičaju fotomonografija
2. Strategija za mlade općine Čelić
3. Hronologija „Od Pčelića do Čelića“, služba informisanja općine Čelić
4. Intervju od 23.05.2015. sa Ahmed ef. Abdurahmanović
5. Zabilješke o Čeliću rahmetli hadži Hazim Čavalić
6. Wikipedia.org
7. Foto: Asmir Šadić, Celic online portal, Čelić - grad i ljudi